

duurzaamheid & natuur

natuurdagboek 11 april 2013

De beste remedie tegen molshopen? Negeer ze.

Mollen aan de wandel

Eindelijk begint het op lente te lijken. Hoewel, het wordt warmer en meteen is het uit met die stralende zon. Jaja, voor de bodem en de planten en de boeren is het prettig, een buitje. De grond wordt vochtig en zacht, regenwormen kruipen opwaarts uit de krochten van moeder aarde, waar ze zich voor de winter terugtrokken. Ze kruipen omhoog en de mollen volgen. Nog één keer verzetten ze bergen aarde. Daarna gaan ze niet meer zo diep en wordt de winterse uitbreiding van het molshopenarsenaal afgeremd.

Maar nu moeten we nog even de molshopen verdragen. Het is bovendien paartijd. Mollen stellen hun eenzaamheid op prijs, behalve in de paartijd. Mannetjesmollen gaan aan de wandel. Dat doen ze vaak vlak onder het maaiveld, waarbij ze een richel opwerpen en achterlaten. Zo'n mollen gang aan de oppervlakte heet een mollenrit. Het mannetje

gaat op stap om vrouwtjes te versieren.

Als het mannetje een vrouwtje heeft gevonden, en het is ervan gekomen, en ze wordt zwanger, neemt zij de zorg voor het nageslacht op zich. Ze bouwt, nee graaft een soort burcht, van soms wel honderden meters tunnel rond een centraal hol. Ze plempt de aarde aan, zodat de gangen stevig zijn. Het overschot aan grond wordt er bovengronds uitgewerkt: molshopen dus. Menig tuinier gruwet van die molshopen op het gras. De beste remedie is ze te negeren. En anders kunt u de molshopen weggraven, het is prima tuinaarde. Nog even en de mollen houden zich iets koester.

Mollen schijnen in verticale houding te slapen. Waarschijnlijk staan ze dan klem in een zelfgegraven schacht. Tijdens de slaap leggen ze hun graafhandjes over hun snuitje.

Koos Dijksterhuis

Werkloze schaapherder kost Natuurmonumenten leden

Sharon van Oost

Het faillissement van Chris Grinwis, die met zijn schaapskudde Het Soerel rondtrekt op de Veluwe, heeft een hoop boze reacties opgeleverd bij leden van Natuurmonumenten. Tientallen mensen hebben hun lidmaatschap opgezegd omdat zij vinden dat de natuurorganisatie verantwoordelijk is.

De herder uit Epe, die dit jaar inzet op de begrazing van het Hulshorsterzand, meldde dinsdag dat hij zijn vierhonderd schapen hoogstwaarschijnlijk zal verkopen aan het slachthuis. "Niemand gaat met mijn schapen rondlopen. Daar heb ik geen 25 jaar voor gewerkt", zegt hij emotioneel. Herder Paul Aalbers, die zijn diensten goedkoper aanbiedt, heeft de klus gekregen.

Heleen Paalvast, persvoorlichter van Natuurmonumenten, begrijpt de woede van Grinwis en de leden. "Dat zo veel mensen heftig reageren, betekent dat zij historisch erfgoed belangrijk vinden. Dat is een heel goede zaak. Ook spijt het ons ontzettend voor meneer Grinwis, maar Aalbers' manier van begrazen is moderner en goedkoper. Hij gebruikt een mobiele omheining en verplaatst zijn schapen per vrachtauto. Een herder is dus grotendeels overbodig." Het kabinet besteedt fors minder geld aan natuur, waardoor het budget van organisaties als Natuurmonumenten en

Staatsbosbeheer is gehalveerd. "We moeten afwegingen maken."

Het Hulshorsterzand is daarnaast onderdeel van een gebied dat Europese subsidie krijgt. Daar gelden specifieke regels voor begrazing. Grinwis voldoet hier met zijn traditionele werkwijze niet aan.

Paalvast laat weten dat Natuurmonumenten op zoek gaat naar een oplossing voor de gedupeerde herder. "We willen graag zo snel mogelijk met Grinwis, andere natuurbeheerders en overheden in gesprek om een toekomstplan te maken. Afhankelijk van zijn financiële situatie zou hij bijvoorbeeld op een ander gebied in de Veluwe aan de slag kunnen. We weten nog niet precies hoe hij ervoor staat."

In het plan moet verder staan voor hoeveel rondtrekkende kuddes er nog plaats is in Nederland en wie ervoor gaat betalen. Wanneer het gesprek zal plaatsvinden, is nog niet bekend.

Ongewisse toekomst ...

Waddeneiland Texel lijkt een toonbeeld van Nederlandse 'wildernisnatuur'. Toch is het landschap door mensen geschapen, en komen de planten en dieren vaak van het vasteland.

Scharnier van de Hollandse kustlijn

Hans Marijnissen

Rolf Roos en Nico van der Wel lopen de trap op die in de zomer dagelijks door honderden toeristen wordt bedwongen. Op de dijk is er zicht op de Slufter, de drie kilometer lange kreek vanaf zee die bij hoog water wordt gevuld en de levensader is van dit zilte gebied.

Voor veel mensen is de Slufter het toppunt van pure natuur. De zee wordt hier niet tegengehouden door dijk of duin, maar mag binnenstromen en prachtige rondingen achterlaten in de kwelder. Hoe fantastisch de Slufter ook is, het is een misvatting dat de natuur hier haar gang mag gaan, zegt Roos. "De mens heeft ooit geaccepteerd dat de zee hier het land binnengaat, maar het natuurlijke proces is ingeperkt", zegt hij. "De mens bepaalt het kader waarbinnen de natuur mag opereren. De Slufter is bewaakte natuur, en begonnen als een mislukte polder." Roos wijst op allerlei stuifdijken en duinen, die ogenschijnlijk natuurlijk zijn, maar stuk voor stuk met veel gezwoeg zijn aangelegd.

Voor het boek 'Duinen en Mensen, Texel' dat gisteren uitkwam, duikelde Roos' mede-redacteur Van der Wel in de archieven een nog onbekende kaart op uit 1872, waarop is te zien hoe de Slufter toen al werd bedwongen. Een pachter van het zuidelijke deel vraagt toestemming voor een afsluitdijk die de kwelder moet verdelen in een afgesloten zoet gebied dat agrarisch gebruikt kan worden, en een zout deel dat na het droogvallen door schapen wordt beweide. "Op de kaart zijn ook de stuifdijken al zichtbaar die het Sluftergebied omkaderen", zegt Van der Wel. "Die lijken nu op duinenrijen, maar niets is minder waar."

Het verhaal over de Slufter is tekenend voor de ontwikkeling van het Texelse duin. Roos en Van der Wel wijzen tijdens een tocht over dit tot 1900 vrijwel boomloze eiland, de jon-

ge duinen met helmgras aan, en oudere duinen met hei. "Het lijkt alsof die boerderij op een terp staat, maar dat is in werkelijkheid een natuurlijke 'vloedhaak', opgestuwd door het water", wijst Roos. Daarachter ligt weer een laatmiddeleeuws dijke. Overall in het landschap zijn restanten van kliffen, duinruggen en dijken.

Op veel plaatsen zijn ooit stuifdijken met takkenschermen aangelegd om het zand vast te houden. Meer dan de helft van het 'historisch' gegroeide duingebied is door de mens geboetseerd. De natuur van Texel is ontwikkeld in een gemaakt landschap. Dat is goed te zien aan de hou-

'De mens heeft ooit geaccepteerd dat de zee hier het land binnengaat'

ten vloedpalen die nabij Den Hoorn zijn neergezet en oude kustlijnen aangeven. Elke keer kwam er weer een nieuwe vloedhaak of stuifdijk, waarachter wéér een poldertje kon ontstaan.

Texel is betrekkelijk jong: niets van het huidige duinlandschap is ouder dan duizend jaar. Net als Wieringen en Urk heeft het een kern van een net niet verdrongen rest van een ijsafzetting van keileem, en heeft daarmee een verbinding met Drenthe. Zonder deze 'Hoge Berg' van 15 meter hoogte had de kustlijn van Nederland niet zo'n mooie bocht gehad, concluderen Roos en Van der Wel. Texel is de scharnier waaraan de kust 'hangt': zonder dit oude Texel geen Noord- en Zuid-Holland in deze vorm.

Texel was ook heel lang geen ei-

De natte Kreeftepolder laat verschillende

land. Het hoorde gewoon bij het Nederlandse vasteland. Volgens de Romeinen begonnen de eilanden bij Terschelling. Pas rond het jaar 1000 ontstond uit het oude veenloopje Marsdiep, en vormde de zee het klif van Den Hoorn, de zuidpunt van de oude kern waaromheen het eiland eeuwenlang beweegt.

Het meest interessante in het boek van Roos en Van der Wel is de ecologische ontwikkeling die soms de invloeden van het geïsoleerde eiland laat zien, maar soms ook juist die van de verbinding met het vasteland. De isolatie toont zich in het volledig ontbreken van reeën, mollen, wezels en vossen. Net als slangen en hagedissen hebben die het eiland nooit bereikt, of ze waren er wel maar zijn uitgestorven. Dat ontbreken van predatoren heeft weer tot gevolg dat de lepelaar het op Texel zo goed doet: geen vos die er bij kan.

Het eiland kent ook twee echte Texelaars: de waterspitsmuis met een afwijkend, geheel donker vachtje en een wat anders getinte noordse woelmuis komen alleen hier voor, wat werd aangetoond door zoogdierkenner Richard Witte die ook aan het boek meewerkte.

De andere natuur van Texel zit 'm voor een groot deel in haar langere ontstaansgeschiedenis met ijstijdondergrond. Er staat een rijkdom aan

wilde planten op geïsoleerd Texel, die elders in het Nederlandse duin schaars zijn, zoals de gevlekte orchis en teer guichelheil. Op het eiland zijn in totaal duizend wilde planten bekend, bijna tweederde van alle Nederlandse soorten. Een loopkevertje dat in ons land alleen op Texel voorkomt, is waarschijnlijk een relict van net na de ijstijden. Er is zelfs geen Nederlandse naam voor. De ongevleugelde *Platyderus depressus* (zie illustratie)

duurzaamheid & natuur

Duurzaamste universiteit of hogeschool

Van onze redactie groen

Welke Nederlandse universiteit of hogeschool is het meest duurzaam? Over twee maanden wordt voor de tweede keer de 'Sustainabil' gepubliceerd, een ranglijst van koplopers en achterblijvers op het gebied van duurzame ontwikkeling.

De lijst is een initiatief van Morgen, een landelijke netwerkorganisatie van studenten op hogescholen en universiteiten. Doel: een mentaliteitsverandering bewerkstelligen bij beleidsmakers in het hoger onderwijs. Want er mogen dan veel studies op het gebied van duurzaamheid worden aangeboden, de instellingen zelf zijn nog lang niet zo milieubewust. "Het gaat erom dat instellingen in de praktijk gaan brengen, wat ze zelf ook uitdragen in de collegezalen", zegt Anjelle Rademakers, die het onderzoek coördineert.

Vorig jaar kwam de Universiteit Maastricht als duurzaamste uit de test, maar Jelle Hordijk, bestuurslid van studentenorganisatie Morgen, wil bij de lijst van vorig jaar niet te lang stilstaan. "Dat was eigenlijk nog maar een pilot. We pakken het onderzoek nu veel grondiger aan. De ranglijst zal ook heel anders uitvallen, dit jaar."

Onderwijs is de basis, zeggen Rademakers en Hordijk. "Studenten moeten al tijdens hun studie daadwerkelijk in aanraking komen met onderwerpen als zuinig omgaan met energie, verantwoord inkoopbeleid, duurzame investeringen en beleggingen." De ranglijst wordt opgesteld in nauwe samenspraak met marktonderzoeker Rank a Brand, dat bedrijven aanspoort tot maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Dit jaar zijn niet alleen de 14 universiteiten, maar ook de 37 hogescholen benaderd met een vragenlijst over klimaatbeleid, CO₂-uitstoot, algemeen milieubeleid, duurzaam inkopen en de integratie van duurzaamheid in het onderwijs. Op 18 juni wordt de uitslag bekendgemaakt.

Een groep studenten gaat binnenkort de vragenlijsten controleren, op basis van beleidsplannen van de onderwijsinstellingen zelf. "Vorig jaar lag het accent op transparantie, nu kijken we verder, ook naar het daadwerkelijke beleid. Duurzaamheid moet zichtbaar zijn op de campus", aldus Hordijk.

Studenten tegen olie

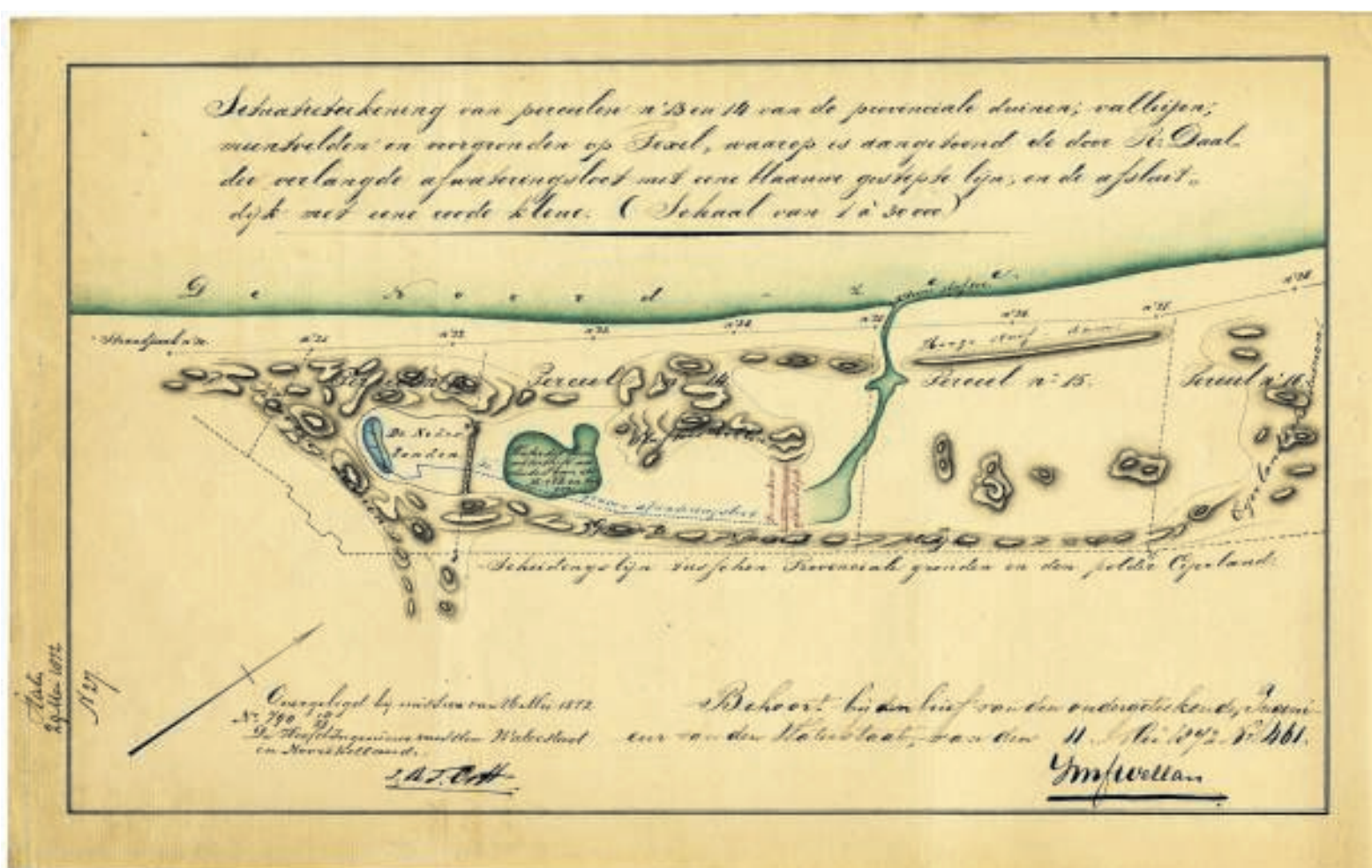
Studenten hebben het bestuur van de Vrije Universiteit Amsterdam opgeroepen om niet te investeren in fossiele energiebedrijven. Niet via aandelen en niet via het pensioenfonds. De bond gaf hiermee de aftrap voor een landelijke actie, opgezet door Urgenda.

Het is onduidelijk in hoeverre universiteiten bijdragen aan de fossiele industrie. "Maar dat het gebeurt is zeker", zegt Urgenda-directeur Marjan Minnesma. Het probleem ligt volgens haar bij het ABP. Net als de meeste overheids- en onderwijsinstellingen in Nederland is de VU aangesloten bij dit pensioenfonds. "Het is vrijwel zeker dat het fonds investeert in bedrijven zoals Shell. Indirect belegt de universiteit er dus ook in."

Volgens beleggersvereniging VBDO beleggen steeds meer pensioenfondsen duurzaam, maar blijft olie belangrijk. Het argument is dat Nederland de komende decennia niet zonder olie kan.

soorten Texels duin zien: stuifdijken, ouder en heel jong duin, duinvallei met riet - gemaaid en ongemaaid.

De ontdekte kaart uit 1872 waarop de aanleg van dijken rond de Slufter al is te zien.

ILLUSTRATIES EN FOTO'S UIT BOEK

is na Texel pas weer in Engeland te vinden, en dat verwijst naar een periode waarin de Noordzee nog niet bestond.

De mooie uitzonderingen daargelaten: Texel hangt ecologisch gezien nog steeds aan de Hollandse wal. In de huidige duinflora zijn nog nauwelijks eiland-effecten te zien die worden veroorzaakt door het isolement. Voor veel zaden is de zee blijkbaar te overbruggen geweest, zegt Roos. En de Texelse duinflora wordt steeds rij-

ker: met vaak warmteminnende soorten van de wal.

Ook in de vogelstand zijn forse verschuivingen. Hoorde Jac. P. Thijsse vóór 1940 de kemphanen en watersnippen, Roos en Van der Wel zien die nu zelden. De meeuwen en wulpen bleven, maar er kwamen ook nieuwe soorten. Roos hoort nu blauwborsten in grote aantallen, buizerden en haviken.

Maar er is meer nieuws: Roos en Van der Wel zijn op deze tocht uit-

eindelijk aangekomen op 't Eiland, een splinternieuw deel van Texel, dat door de zee om de zuidpunt is gedrapeerd. De voeten zakken weg in de jonge duintjes. Er zijn geen wegen of fietspaden, en geen stuifdijken. Zelfs de beheerder ontbreekt. Eigenlijk heel on-Textels. Op de nog 'wandellende' duinen in vochtige laagtes wuift biestwegras en helm. Texel groeit op deze plek juist aan. Misschien wel tegen de zin van de Texelaars: richting vaste wal.

'Duinen en Mensen - Texel' (Rolf Roos, Nico van der Wel red., m.m.v. Kees Bruin, Adriaan Dijkse) Uitgeverij Natuurmedia. Prijs 37,50. Eerder verscheen in dezelfde serie 'Duinen en Mensen - Kennemerland' en 'Duinen en Mensen - Noordkop en Zwanenwater'. Meer info op www.duinenenmensen.nl

